

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA BAJETI
KUHUSU UTEKELEZAJI WA BAJETI YA MFUKO WA MAHAKAMA
– FUNGU 40 KWA MWAKA WA FEDHA 2025/2026 PAMOJA NA
MAONI YA KAMATI KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO
NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2026/2027**

[Imetolewa kwa mujibu wa Kanuni 121 (9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, 2025]

Ofisi ya Bunge
10 Barabara ya Morogoro
S. L. P 941
40490 Tambukareli
DODOMA.

24 Aprili, 2026

YALIYOMO

1.0. UTANGULIZI.....	1
2.0. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA MFUKO WA MAHAKAMA KWA MWAKA 2025/2026.....	2
3.0. MAFANIKIO NA CHANGAMOTO YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA MAHAKAMA KWA MWAKA WA FEDHA 2025/2026.....	6
3.1. Mafanikio.....	6
3.2. Changamoto	9
4.0. MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA MFUKO WA MAHAKAMA KWA MWAKA WA FEDHA 2026/2027	11
4.1. Makadirio ya Bajeti kwa Mwaka 2026/2027	13
4.2. Maduhuli.....	15
5.0. MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI	16
5.1. Upatikanaji wa Fedha kwa Ajili ya Ujenzi wa Mahakama za Mwanzo	16
5.2. Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi kupewa kipaumbele	17
5.3. Vituo Jumuishi vya Utoaji Haki.....	17
6.0. HITIMISHO	19

1.0. UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 121(9) ya Kanuni za kudumu za Bunge za mwaka 2025, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya kudumu ya Bunge ya Bajeti, kuhusu utekelezaji wa Bajeti ya Mfuko wa Mahakama (Fungu 40) kwa mwaka wa fedha 2025/2026 na maoni ya Kamati kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027.

Mheshimiwa Spika, Mahakama ya Tanzania ni moja kati ya Mihimili mitatu ya Dola na majukumu yake makubwa kwa mujibu wa Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977 ni kutafsiri Sheria na kutolea maamuzi mashauri mbalimbali yanayoletwa Mahakamani. Aidha, Ibara 107(A) (1) ya Katiba, imeipa Mahakama Mamlaka ya kuwa chombo pekee cha Usimamizi wa utoaji haki.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa kifungu cha 9(1)(c) cha Sheria ya Bajeti Sura ya 439 moja ya jukumu la Kamati ya Bajeti ni kuchambua makadirio ya bajeti ya Mahakama Fungu 40. Hivyo, katika kutekeleza takwa hilo la kisheria tarehe 17 Machi, 2026 Kamati ya Bunge ya Bajeti ilikutana na Mheshimiwa Dkt. Juma Zuberi Homera (Mb), Waziri wa Katiba na Sheria, Mheshimiwa Mhandisi

Mshamu Ali Munde (Mb), Naibu Waziri wa Fedha, Mheshimiwa Zainab Athuman Katimba (Mb), Naibu Waziri wa Katiba na Sheria pamoja na Profesa Elisante Ole Gabriel, Mtendaji Mkuu wa Mahakama ili kufanya majadiliano kuhusu utekelezaji wa Bajeti ya Mfuko wa Mahakama kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026 pamoja na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Mfuko huo kwa Mwaka wa Fedha wa 2026/2027.

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii inatoa tathmini ya utekelezaji wa Bajeti na majukumu ya Mfuko wa Mahakama kuanzia tarehe 01 Julai 2025 hadi kufikia tarehe 28 Februari, 2026, pamoja na vipaumbele vinavyopendekezwa kwenye Mpango na Bajeti ya Mfuko kwa mwaka wa Fedha 2026/2027.

2.0. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA MFUKO WA MAHAKAMA KWA MWAKA 2025/2026

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2025/2026 Mfuko wa Mahakama uliidhinishiwa na Bunge jumla ya **Shilingi 291,056,230,000**. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 82,028,785,000** ni mishahara ya Mahakama, **Shilingi 2,616,257,000** ni mishahara ya Chuo cha Uongozi wa Mahakama Lushoto (Institute of Judiciary Administration - IJA) na **Shilingi 143,385,988,000** ni kwa ajili ya matumizi mengineyo (OC). Aidha, fedha za maendeleo

zilizoidhinishwa ni **Shilingi 63,025,200,000** ambapo **Shilingi 18,601,200,000** ni fedha za ndani na **Shilingi 44,424,000,000** ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, hadi tarehe 28 Februari, 2026 Mfuko wa Mahakama ulikuwa umepokea jumla ya **Shilingi 220,757,090,527.83** sawa na **asilimia 75.85** ya bajeti iliyoidhinishwa na Bunge. Kati ya fedha zilizopokelewa **Shilingi 58,500,339,420.40** zilikuwa ni kwa ajili ya mishahara na **Shilingi 106,988,304,264.04** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa fedha za maendeleo, jumla ya **Shilingi 55,268,446,843.39** zilipokelewa katika kipindi hicho. Kati ya Fedha hizo **Shilingi 10,844,446,843.39** ni fedha za ndani na **Shilingi 44,424,000,000** ni fedha za nje. **Jedwali Na. 1** linaonyesha mwenendo wa utekelezaji Bajeti ya Mfuko wa Mahakama kwa mwaka wa Fedha 2025/2026.

**Jedwali Na. 1: Utekelezaji wa Bajeti ya Fungu 40 kwa mwaka
2025/26 hadi kufikia Februari, 2026**

Matumizi	Bajeti iliyoidhinishwa 2025/26	Fedha iliyotolewa hadi Februari 2026	Asilimia
Mishahara Mahakama + IJA	84,645,042,000	58,500,339,420.40	69.1
Matumizi mengineyo	143,385,988,000	106,988,304,264.04	74.6
Fedha za Maendeleo	63,025,200,000	55,268,446,843.39	87.7
• Maendeleo Ndani	18,601,200,000	10,844,446,843.39	58.3
• Maendeleo Nje	44,424,000,000	44,424,000,000	100.0
JUMLA	291,056,230,000	220,757,090,428	75.8

Chanzo: Randama ya Fungu 40

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuendelea kutoa kipaumbele kwa Mfuko huu kwa kuupatia rasilimali fedha ili uweze kutekeleza majukumu yake ya Kikatiba na Kisheria. Vilevile, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuendelea kugharamia mahitaji maalum ya Mahakama ambayo yana maslahi mapana kwa uchumi na nchi kwa ujumla ikiwa ni pamoja na usikilizwaji wa mashauri ya kiuchumi.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Novemba hadi Desemba, 2025, Mahakama ilifanikisha usikilizaji na kutolea uamuzi mashauri ya kiuchumi yaliyokuwepo

yenye thamani ya takribani **Shilingi 13,100,000,000,000**. Uamuzi huu sio tu ulipunguza idadi ya mashauri lakini ulichochea mzunguko wa fedha kwenye uchumi kwa kuruhusu kiasi hicho cha fedha kuingia kwenye mzunguko ambacho kilikuwa kinashikiliwa na Mahakama.

Mheshimiwa Spika, Kamati inapenda kuipongeza Serikali inayoongozwa na **Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania** kwa hatua hii ya makusudi ambayo itachagiza katika kuvutia na kuongeza uwekezaji wa moja kwa moja kutoka nje. Kwani uimara wa Mahakama ya nchi ni moja ya kigezo muhimu katika kuchochea ukuaji wa uchumi na kuvutia uwekezaji katika nchi. Bila mfumo wa haki ulio thabiti, wawekezaji hukosa imani ya kuwekeza katika nchi husika.

Mheshimiwa Spika, chanzo cha maduhuli cha Mfuko wa Mahakama ni faini na ada za Mahakama (**Fines and Court Fees**). Katika mwaka wa fedha 2025/2026 Mfuko wa Mahakama ulipanga kukusanya maduhuli yenye jumla ya **Shilingi 15,571,199,000**. Hadi mwezi Februari, 2026, jumla ya **Shilingi 5,226,491,848.37** zilikusanywa sawa na **asilimia 33.57** ya lengo. Ufanisi huu mdogo ni kiashiria kuwa kumekuwa na ongezeko la kutii Sheria nchini.

3.0. MAFANIKIO NA CHANGAMOTO YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA MAHAKAMA KWA MWAKA WA FEDHA 2025/2026

3.1. Mafanikio

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2025/2026, Mfuko wa Mahakama umefanikiwa kutekeleza majukumu yafuatayo;

a) Usikilizaji wa mashauri

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwezi Julai 2025 hadi Februari, 2026, Mahakama ilikuwa na jumla ya mashauri **183,220**. Kati ya mashauri hayo mashauri **45,187** ni mashauri yaliyokuwepo mwanzoni mwa Julai, 2025 na mashauri **138,033** ni mashauri mapya yaliyofunguliwa katika kipindi husika. Kati ya mashauri yote **182,220**, mashauri **143,677** yameamuriwa katika kipindi tajwa na mashauri **39,543** yalikuwa yanaendelea kusikilizwa. Aidha, kati ya mashauri yote yaliyobaki Mahakamani, mashauri yenye umri mrefu (kati ya miezi 6 na miaka 2 kulingana na ngazi ya Mahakama) ni **3,317** sawa na **asilimia 4**.

Mheshimiwa Spika, kutokana na mafanikio hayo Mahakama ya Tanzania imeendelea kuongoza katika ukanda wa Afrika kwa kuwa na kiwango cha chini cha **asilimia 4** cha mashauri ya muda

mrefu. Hii imechagizwa na matumizi ya TEHAMA kutokana uwekezaji unaoendelea kufanywa na Serikali yetu Makini.

b) **Matumizi ya TEHAMA**

Mheshimiwa Spika, Mahakama imeendelea kuimarisha na kutumia mifumo ya TEHAMA katika utekelezaji wa majukumu yake. Baadhi ya mafanikio yaliyotokana na maboresho hayo ni pamoja Maamuzi **34,390** kuchapishwa katika Maktaba mtandao, Maamuzi **7,174** kuchapishwa katika mfumo wa TanzLII, Jumla ya majalada **3,571** yenye kurasa **191,478** ya kumbukumbu za mashauri zilizozalishwa kipindi cha ukoloni (1920-1960) yamebadilishwa kwenda kwenye mfumo wa kidigitali na kutoa taarifa za Mwenendo wa mashauri kupitia ujumbe mfupi wa meseji.

Mheshimiwa Spika, Matumizi ya mifumo ya TEHAMA yamefanya Mahakama ya Tanzania kuwa miongoni mwa Mahakama zinazoongoza Afrika kwa kutumia mifumo ya TEHAMA katika kutekeleza majukumu yake. Matumizi ya TEHAMA yameonyesha mafanikio makubwa sio tu katika kushughulikia mashauri bali katika kuokoa muda, gharama pamoja na kurahisisha utendaji kazi.

Aidha, mifumo imeongeza uwazi katika mnyororo wa utoaji haki na kukabiliana na changamoto ya watumishi wasio waadilifu.

c) Kuimarisha uwezo wa Ukaguzi na usimamizi wa shughuli katika ngazi zote za Mahakama na Magereza

Mheshimiwa Spika, kwa kipindi cha Julai, 2025 – Februari, 2026 Ukaguzi wa shughuli za kimahakama ulifanyika katika Mahakama za chini kwa wastani wa **asilimia 99.9**. Aidha, magereza **113** kati ya **130** yalikaguliwa sawa na **asilimia 87**. Kuimarisha usimamizi na ukaguzi wa utendaji kazi wa Mahakama umesaidia Mahakama kudumisha uadilifu, ufanisi, kukuza utamaduni wa uwajibikaji, kuratibu michakato, kujenga imani kwa umma na kuhakikisha hukumu za haki na zisizo na upendeleo.

d) Utekelezaji wa Mpango wa Ujenzi na Ukarabati wa Miundombinu ya Mahakama

Mheshimiwa Spika, Mahakama imeendelea na utekelezaji wa Mpango wa Ujenzi na Ukarabati wa Miundombinu ya Mahakama wa Miaka Mitano (2021/2022–2025/2026) ambapo hadi

kufikia Februari, 2026 Miradi imefikia katika hatua mbalimbali za utekelezaji.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa Mpango wa Ujenzi na ukarabati wa Miundombinu ya Mahakama unahitimishwa mwaka 2025/2026 na bado nchi haijaweza kujenga Mahakama katika maeneo mengine nchini hususani katika ngazi ya Kata. Na kwa kuwa, kwa asilimia kubwa Mpango huu ulitekelezwa kwa fedha za Mkopo wa Benki ya Dunia. Hivyo basi, Kamati inaishauri Serikali kutafuta fedha ili kuendeleza Mpango huu na kuhakikisha kuwa huduma za utoaji haki zinapatikana katika maeneo yote nchini.

3.2. Changamoto

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio yaliyopatikana katika utekelezaji wa majukumu ya Mahakama kwa mwaka wa fedha 2025/2026, Mfuko wa Mahakama unaendelea kukabiliwa na changamoto zifuatazo: -

- a) Ufinyu wa bajeti ya Matumizi Mengineyo ili kukidhi mahitaji ya huduma zilizoongezeka kutokana na Mahakama mpya katika baadhi ya mikoa;

- b) Uhaba na uchakavu wa majengo ya ofisi na makazi ya majaji hususan katika Mahakama za Mwanzo, Wilaya na Hakimu Mkazi;
- c) Upungufu wa vitendea kazi hususan magari; na
- d) Uhaba wa watumishi kwa baadhi ya Kada.

Mheshimiwa Spika, changamoto hizi kwa ujumla zinachangiwa na kupanuka kwa shughuli za Mahakama na kuongezeka kwa vituo vya utoaji huduma. Aidha, Kamati inatambua jitihada za Serikali katika kuhakikisha inaiwezesha Mahakama kutekeleza majukumu yake. Aidha, Kamati inatoa rai kwa Serikali kuwa ihakikishe inatenga Bajeti ya kutosha ili kugharamia utekelezaji wa Mpango wa Mahakama na Mipango ya Taasisi zake. Kwani hakutakuwa na tija kama ujenzi wa Mahakama unakamilika lakini hakuna rasilimali watu na vitendea kazi kwa ajili ya uendeshaji wa vituo hivyo.

4.0. MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA MFUKO WA MAHAKAMA KWA MWAKA WA FEDHA 2026/2027

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2026/2027, Mfuko wa Mahakama umepanga kutekeleza malengo yafuatayo:

- i. Kuharakisha utatuzi wa mashauri ya kawaida na mkakati wa kumaliza mashauri ya muda mrefu (Backlog);
- ii. Kuimarisha uwezo katika Ukaguzi na Usimamizi wa shughuli za Mahakama;
- iii. Kuandaa Mpango wa Ujenzi na Ukarabati wa Miundombinu ya Majengo ya Mahakama kwa miaka mitano (2026/2027 – 2030/2031); na
- iv. Kutatua changamoto zozote zinazochelewesha utoaji Haki kwa wakati na ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, pamoja na malengo hayo Mahakama pia imepanga kufanya maboresho ya mfumo ya kisheria ambayo yanalenga kuleta ufanisi katika utoaji haki. Kamati ilijulishwa kuwa tayari Mahakama imeandaa maboresho ya Sheria yenye malengo yafuatayo:-

i. **Kupunguza mashauri katika ngazi ya Mahakama ya Rufani.**

Mheshimiwa Spika, kwa sasa Mahakama ya Rufani inakabiliwa na changamoto ya kuwa na mashauri mengi kuliko uwezo wake. Mahakama ya Rufani ina jumla ya majopo **12** na kila jopo lina wastani wa mashauri **787** kwa mwaka badala ya mashauri **220** kwa mwaka yanayokubalika. Hii inafanya Mahakama ya Rufani kuelemeza na mzigo mkubwa wa mashauri na hivyo kuichukua muda mrefu kumaliza mashauri.

Mheshimiwa Spika, ili kuipunguzia Mahakama ya Rufani mzigo wa mashauri yanaoenda katika mahakama hiyo, Mahakama inapendekeza marekebishi ya Sheria yatakayoanzisha ngazi mpya ya Mahakama itakayojulikana kama Mahakama ya Mkoa ambayo itakuwa mahakama ya juu ya mahakama ya Wilaya.

Mheshimiwa Spika, kuanzishwa kwa Mahakama hii kutasaidia kuchuja aina ya mashauri ambayo yatafanyiwa kazi kwenye mahakama za juu lengo likiwa ni kuhakikisha kuwa mashauri yanayofika kwenye Mahakama ya Rufani ni yale mashauri ambayo yanahitaji kushughulikiwa kwenye ngazi

hiyo. Hatua hii itaenda kupunguza mzigo mkubwa wa mashauri katika Mahakama Kuu na Mahakama ya Rufani.

ii. **Kurudisha mchakato wa kufanya maamuzi ya mashauri ya ardhi Mahakamani kutoka kwenye mabaraza ya ardhi.** Hii ni kutokana na ukweli kwamba Mabaraza ya Ardhi ya Wilaya na Kata yamekuwa na changamoto zifuatazo:-

- a) Ucheleweshaji wa utatuzi wa migogoro ya ardhi;
- b) Kutokuwa na wataalam wa Sheria;
- c) Kuwepo na ukiukwaji wa Sheria na kanuni katika kutoa haki katika Mabaraza; na
- d) Kukithiri kwa vitendo vya rushwa katika mabaraza ambapo asilimia kubwa ya malalamiko ya rushwa yanatokana na mashauri ya ardhi ya kwenye mabaraza.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaitaka Serikali kufuta mabaraza ya ardhi na kurejesha usuluhishi wa masuala ya ardhi katika Mahakama katika mwaka mpya wa fedha ili utekelezaji wake uanze mapema iwezekanavyo.

4.1. Makadirio ya Bajeti kwa Mwaka 2026/2027

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2026/2027, Mfuko wa Mahakama umetengewa jumla ya **Shilingi 287,632,943,714** sawa na pungufu

ya **asilimia 1.18** ikilinganishwa na bajeti ya mwaka 2025/2026 ya **Shilingi 291,056,230,000**. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 92,911,764,000** ni kwa ajili ya mishahara ya Mahakama, **Shilingi 2,391,701,000** ni kwa ajili ya mishahara ya Chuo cha Uongozi wa Mahakama Lushoto (IJA) na **Shilingi 169,638,278,714** ni kwa ajili ya matumizi mengineyo. Aidha, fedha za matumizi ya maendeleo zilizotengwa ni **Shilingi 22,691,200,000**, kati ya fedha hizo **Shilingi 18,601,200,000** ni fedha za ndani na **Shilingi 4,090,000,000** ni fedha za nje. Mchanganuo wa bajeti umeainishwa kwenye **jedwali Na. 2**.

Jedwali Na.2. Ulinganisho wa Bajeti ya Fungu 40 kwa Mwaka 2025/26 na 2026/27

Matumizi	2025/26	2026/27	Tofauti	Asilimia
Matumizi ya kawaida	228,031,030,000	264,941,743,714	36,910,713,714	16.19
• Mishahara	84,645,042,000	95,303,465,000	10,658,423,000	12.59
• Mishahara ya Mahakama	82,028,785,000	92,911,764,000	10,882,979,000	13.27
• Mishahara ya IJA	2,616,257,000	2,391,701,000	-224,556,000	(8.58)
• Matumizi Mengineyo	143,385,988,000	169,638,278,714	26,252,290,714	18.31
Matumizi ya Maendeleo	63,025,200,000	22,691,200,000	-40,334,000,000	(64.00)
• Ndani	18,601,200,000	18,601,200,000	0	-
• Nje	44,424,000,000	4,090,000,000	-40,334,000,000	(90.79)
JUMLA	291,056,230,000	287,632,943,714	-3,423,286,286	(1.18)

Chanzo: Randama Fungu 40

Mheshimiwa Spika, kupungua kwa bajeti ya Mfuko kwa **asilimia 1.18** kumesababishwa na kupungua kwa fedha za maendeleo kutoka nje zilizokuwa zinatokana na mkopo wa Benki ya Dunia ambao ulifikia ukomo mwezi Disemba 2025.

Mheshimiwa Spika, aidha Fedha za matumizi mengineyo zimeongezeka kwa **Shilingi 26,252,290,714** kutoka **Shilingi 143,385,988,000** mwaka 2025/2026 hadi **Shilingi 169,638,278,714** sawa na ongezeko la **asilimia 18.31**. Ongezeko hilo lina lengo la kukidhi mahitaji yaliyotokana na uanzishwaji wa Mahakama mpya katika baadhi ya mikoa pamoja na stahiki za msingi za majaji na mahakimu.

4.2. Maduhuli

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2026/2027 Fungu 40 linakusudia kukusanya maduhuli yenye jumla ya **Shilingi 15,571,000,000**.

5.0. MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI

5.1. Upatikanaji wa Fedha kwa Ajili ya Ujenzi wa Mahakama za Mwanzo

Mheshimiwa Spika, takribani **asilimia 70.84** ya mashauri yote ya Mahakama yanatoka katika ngazi ya Mahakama za Mwanzo. Hata hivyo, kuna upungufu mkubwa wa Mahakama hizi ambapo kuna Mahakama za Mwanzo **960** ikilinganishwa na idadi ya Kata **3,956** zilizopo nchini. Hivyo, kuna uhaba wa Mahakama za Mwanzo takribani **2,996**.

Mheshimiwa Spika, Mahakama mpya za Mwanzo zilizopo hivi sasa kwa kiasi kikubwa zilijengwa kwa fedha za mkopo wa Benki ya Dunia ambapo Mpango wake umekoma. Katika mwaka 2026/2027 fedha za miradi ya maendeleo ni **Shilingi 22,691,200,000** ambazo hazikidhi mahitaji.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaitaka Serikali kutafuta vyanzo vya fedha kwa ajili ya uendelezaji wa mradi huu muhimu. Aidha, Kamati inasisitiza Serikali kutekeleza maagizo ya **Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania** kwa Wizara ya Fedha, Wizara ya Katiba na Sheria na Ofisi ya Waziri Mkuu TAMISEMI kuhusu uendelezaji wa mradi huu kupitia ushirikiano baina ya taasisi hizi tatu

sambamba na utengaji wa bajeti ya kutosha kwa ajili ya ujenzi wa Mahakama kupitia Halmashauri.

5.2. Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi kupewa kipaumbele

Mheshimiwa Spika, migogoro ya ardhi imekuwa ni changamoto kubwa nchini inayosababisha mivutano ya kijamii, kisiasa na kiuchumi hususan katika maeneo yenye shughuli za kilimo, ufugaji na uhifadhi na hivyo kuathiri ajenda za maendeleo nchini.

Mheshimiwa Spika, kuna mashauri mengi ya migogoro ya ardhi mfano kwenye mashamba ya chai yaliyopo Mbeya na Tanga ambayo kutokana na kuchelewa kutatuliwa kwake yameleta athari hasi kwa wakulima wa zao hilo na kwa zao hili kwa ujumla. Hivyo, Kamati inaitaka Serikali kuchukua hatua za makusudi kama ilivyofanya kwenye mashauri ya kiuchumi ili mashauri ya mashamba ya chai yaweze kuamuriwa ili kuendeleza mchango wa zao hili katika ukuaji wa uchumi.

5.3. Vituo Jumuishi vya Utoaji Haki

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Mahakama kwa kuendeleza ujenzi wa vituo jumuishi vya kutolea haki. Utaratibu wa utoaji haki katika paa moja bado

ni mpya duniani ambapo Tanzania ni ya pili kwa kuwa na vituo hivi ikiongozwa na nchi ya Guatemala. Hadi hivi sasa kuna vituo jumishi 6 vilivyokamilika na kuanza kutoa huduma na vingine 9 vipo katika hatua mbalimbali za ujenzi.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuona umuhimu wa utaratibu huu unaorahisisha upatikanaji wa huduma katika eneo moja lakini pia umewezesha wananchi kupata haki kwa wakati, kupunguza mlundikano wa mashauri mahakamani, kuongeza kasi ya uondoshaji wa mashauri pamoja na kupunguza gharama za uendeshaji wa mashauri kwa Mahakama na wananchi. Hivyo, Kamati inaitaka Serikali kuendelea kuunga mkono ujenzi wa vituo hivi ambao mfumo wake umeleta mageuzi katika sekta ya haki.

6.0. HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, nianze kwa kukushukuru wewe Mheshimiwa Mussa Azzan Zungu, (Mb) Spika wa Bunge pamoja na Mheshimiwa Daniel Baran Sillo, (Mb) Naibu Spika kwa miongozo yenu katika kuendesha shughuli za Bunge. Aidha, nitumie fursa hii kumshukuru Mheshimiwa Dkt. Juma Zuberi Homera (Mb), Waziri wa Katiba na Sheria, Mheshimiwa Balozi Khamis Mussa Omar (Mb), Waziri wa Fedha, Mheshimiwa Zainab Athuman Katimba (Mb), Naibu Waziri wa Katiba na Sheria, Mheshimiwa Mhandisi Mshamu Ali Munde (Mb), Naibu Waziri wa Fedha na Mheshimiwa Laurent Deogratus Luswetula (Mb), Naibu Waziri wa Fedha kwa ushirikiano wao wakati Kamati inajadili bajeti ya Mfuko wa Mahakama Fungu 40. Aidha, Kamati inamshukuru Profesa Elisante Ole Gabriel, Mtendaji Mkuu wa Mahakama, Dkt. Natu El-maamry Mwamba, Katibu Mkuu Wizara ya Fedha pamoja na wataalamu wote wa Ofisi ya Mahakama na Wizara ya Fedha kwa kushirikiana na Kamati wakati wa majadiliano ya Bajeti ya Mfuko huu.

Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Bajeti kwa umakini wao katika kujadili na kutoa maoni na mapendekezo mbalimbali kuhusu Bajeti ya Mfuko

wa Mahakama. Naomba kuwatambua Wajumbe hao kama ifuatavyo:-

1.	Mhe. Mashimba Mashauri Ndaki, Mb	Mwenyekiti
2.	Mhe. Ali Hassan Omar King, Mb	M/Mwenyekiti
3.	Mhe. Bal. Dkt. Pindi Azara Chana, Mb	Mjumbe
4.	Mhe. Hussein Mohamed Bashe, Mb	Mjumbe
5.	Mhe. Innocent Lugha Bashungwa, Mb	Mjumbe
6.	Mhe. Esther Nicholas Matiko, Mb	Mjumbe
7.	Mhe. Amina Idd Mabrouk, Mb	Mjumbe
8.	Mhe. Stella Alex Ikupa, Mb	Mjumbe
9.	Mhe. Joseph Zacharius Kamonga, Mb	Mjumbe
10.	Mhe. Bahati Kenneth Ndingo, Mb	Mjumbe
11.	Mhe. Ally Yahya Mhata, Mb	Mjumbe
12.	Mhe. Kakulu Buchard Kakulu, Mb	Mjumbe
13.	Mhe. Dkt. Catherine Canute Joachim, Mb	Mjumbe
14.	Mhe. Moses Charles Bujaga, Mb	Mjumbe
15.	Mhe. Asma Ali Mwinyi, Mb	Mjumbe
16.	Mhe. Haran Nyakisa Sanga, Mb	Mjumbe
17.	Mhe. Devotha Daniel Mburarugaba, Mb	Mjumbe
18.	Mhe. Thomas Mgonto Kitima, Mb	Mjumbe
19.	Mhe. Enock Zadock Koola, Mb	Mjumbe
20.	Mhe. Nancy Hassan Nyalusi, Mb	Mjumbe

Mheshimiwa Spika, napenda kuchukua fursa hii kumshukuru Ndg. Baraka I. Leonard, Katibu wa Bunge kwa niaba ya Watumishi wote kwa kuiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo naliomba Bunge lako tukufu sasa lipokee, lijadili na kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Mfuko wa Mahakama (Fungu 40) kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027 kama yalivyowasilishwa na Waziri wa Katiba na Sheria yenye jumla ya **Shilingi 287,632,943,714** ambapo kiasi cha **Shilingi 92,911,764,000** ni kwa ajili ya Mishahara ya Mahakama, **Shilingi 2,391,701,000** ni Mishahara ya Chuo cha Uongozi wa Mahakama Lushoto (IJA), **Shilingi 169,638,278,714** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo na **Shilingi 22,691,200,000** ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na naunga mkono hoja.

Mhe. Mashimba Mashauri Ndaki, Mb

MWENYEKITI

KAMATI YA BUNGE YA BAJETI

24 Aprili, 2026